

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

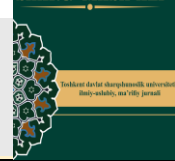

SHARQ MASH'ALI

Jurnal veb sayti:

<https://orientalstudies.uz/index.php/ot>

SHARQ MASH'ALI

BIRLASHGAN ARAB AMIRLIKLARINING ICHKI VA TASHQI SIYOSATIDA DIN OMILI

Behzod Soipov*Tadqiqotchi, O'zbekiston Respublikasi din ishlari**bo'yicha qo'mitasi boshqarma boshlig'i**Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti**Toshkent, O'zbekiston*

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Din, ichki siyosat, tashqi siyosat, BAA, shariat huquqi, siyosiy ta'sir, diplomatiya, xalqaro munosabatlar, Yaqin Sharq, islomiy boshqaruv.

Annotatsiya: Din Birlashgan Arab Amirliklarining (BAA) ichki va tashqi siyosatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Birlashgan Arab Amirliklari islomiy davlat sifatida qaror qabul qilish jarayonlarida diniy qadriyatlar va tamoyillarga asoslanadi. Ushbu maqolada din BAAning ichki va tashqi siyosatiga qay darajada ta'sir qilishini o'rganishga qaratilgan. Mamlakatda din BAAda birlashtiruvchi kuch bo'lib xizmat qiladi va ijtimoiy jipslikni saqlashga yordam beradigan umumiy qadriyatlar va e'tiqodlarni ta'minlaydi. Mamlakatning huquqiy tizimi shariat qonunlariga asoslanadi, u shaxsiy va jamoat hayotining barcha jabhalarini, jumladan, oilaviy masalalardan tortib, biznes bitimlarigacha tartibga soladi. Hukumat, shuningdek, maktab va masjidlar orqali islom ta'limotlarini to'g'ri ravishda targ'ib qilib, dinning jamiyatdagi ahamiyatini tushuntirib keladi. Tashqi siyosat nuqtai nazaridan din BAAning mintaqaviy va global muammolarga munosabatini shakllantirishda ham hal qiluvchi rol o'ynaydi. BAA xalqaro maydonda islom qadriyatlari va tamoyillarini ilgari surish, tinchlik, bag'rikenglik va xalqlar o'rtasidagi hamkorlikni targ'ib qilishda yetakchi sifatida o'zini namoyon qilmoqda. Mamlakatning tashqi siyosati islom tamoyillarini qo'llab-quvvatlash va musulmonlar ko'p bo'lgan davlatlar bilan ijobiy munosabatlarni rivojlantirishga sodiqligi bilan asoslanadi. Umuman olganda, din BAAning ichki va tashqi siyosatini shakllantirish, qarorlar qabul qilish jarayonlariga rahbarlik qilish va mamlakatning turli masalalar bo'yicha pozitsiyasiga ta'sir qilishda markaziy omil hisoblanadi. Ushbu maqola BAA siyosatidagi dinning rolini har

tomonlama tahlil qilib, islom qadriyatlari mamlakatning boshqaruv va xalqaro munosabatlarga yondashuvini qanday shakllantirishini yoritishga qaratilgan.

THE RELIGIOUS FACTOR IN THE INTERNAL AND FOREIGN POLICY OF THE UNITED ARAB EMIRATES

Behzod Soipov

Researcher, Religious Affairs of the Republic of Uzbekistan

Head of the Department of the State Committee on Statistics

Tashkent State University of Oriental Studies

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Religion, domestic policy, foreign policy, UAE, sharia law, political influence, diplomacy, international relations, Middle East, islamic governance.

Abstract: Religion plays a significant role in shaping the domestic and foreign policies of the United Arab Emirates (UAE). The UAE, as an Islamic state, draws heavily on Islamic values and principles to guide its decision-making processes. This article explores the extent to which religion influences the UAE's policies, both at home and abroad. Domestically, religion serves as a unifying force in the UAE, providing a common set of values and beliefs that help to maintain social cohesion. The country's legal system is based on Sharia law, which governs every aspect of personal and public life, ranging from family matters to business transactions. The government also properly promotes Islamic teachings through schools and mosques and explains the importance of religion in society. In terms of foreign policy, religion also plays a crucial role in shaping the UAE's stance on regional and global issues. The UAE has positioned itself as a leader in promoting Islamic values and principles on the international stage, advocating for peace, tolerance, and cooperation among nations. The country's foreign policy is underpinned by its commitment to upholding Islamic principles and fostering positive relations with Muslim-majority countries. Overall, religion is a central factor in shaping the domestic and foreign policies of the UAE, guiding decision-making processes and influencing the country's stance on various issues. This article aims to provide a comprehensive analysis of the role of religion in the UAE's policies, shedding light on how Islamic values shape the country's approach to governance and international relations.

РЕЛИГИОЗНЫЙ ФАКТОР ВО ВНУТРЕННЕЙ И ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ОБЪЕДИНЕННЫХ АРАБСКИХ ЭМИРАТОВ

Бехзод Соипов*Исследователь, начальник управления**Комитета по делам религий Республики Узбекистан**Ташкентский государственный университет востоковедения**Ташкент, Узбекистан***О СТАТЬЕ****Ключевые слова:**

Религия, внутренняя политика, внешняя политика, ОАЭ, законы шариата, политическое влияние, дипломатия, международные отношения, Ближний Восток, исламское управление.

Аннотация: Религия играет значительную роль в формировании внутренней и внешней политики Объединенных Арабских Эмиратов (ОАЭ). ОАЭ, как исламское государство, в значительной степени опираются на исламские ценности и принципы при принятии решений. В этой статье исследуется степень, в которой религия влияет на политику ОАЭ как внутри страны, так и за рубежом. Внутри страны религия служит объединяющей силой в ОАЭ, обеспечивая общий набор ценностей и убеждений, которые помогают поддерживать социальную сплоченность. Правовая система страны основана на законах шариата, которые регулируют все аспекты личной и общественной жизни, от семейных вопросов до деловых операций. Правительство также должным образом продвигает исламское учение через школы и мечети, объясняет важность религии в обществе. Что касается внешней политики, религия также играет решающую роль в формировании позиции ОАЭ по региональным и глобальным вопросам. ОАЭ позиционируют себя как лидер в продвижении исламских ценностей и принципов на международной арене, выступая за мир, толерантность и сотрудничество между странами. Внешняя политика страны подкреплена ее приверженностью поддержке исламских принципов и развитию позитивных отношений со странами с мусульманским большинством. В целом религия является центральным фактором формирования внутренней и внешней политики ОАЭ, руководства процессами принятия решений и влияния на позицию страны по различным вопросам. Целью этой статьи является предоставление всестороннего анализа роли религии в политике ОАЭ, проливая свет на то, как исламские ценности формируют подход страны к управлению и международным отношениям.

KIRISH

Birlashgan Arab Amirliklari (BAA) an'anaviy islom qadriyatlari va zamonaviy boshqaruv tamoyillarining o'ziga xos uyg'unligini jamlagan islomiy davlatdir. Abu-Dabi, Ajman, Dubay, Fujayra, Ras al-Xayma, Sharja va Um al-Quvayn amirliklarini o'z ichiga olgan yettita ta'sis monarxiyasidan iborat ushbu federatsiya federal prezidentlik saylanadigan konstitutsiyaviy monarxiya doirasida o'z siyosatini amalga oshiradi. Ushbu rasmiy tuzilishga

qaramay, BAA avtoritar boshqaruvning hukmronligi va demokratik tarzda saylangan institutlarning sezilarli darajada yo'qligi bilan ajralib turadi, bu esa uni "qabila avtokratiyasi" deb ta'riflashga majbur qiladi. Ushbu boshqaruv ostida Abu-Dabi hukmdori (hozirda Shayx Muhammad bin Zayd Al Nahayon) BAA prezidenti va davlat rahbarining ikki tomonlama rolini bajaradi, Dubay hukmdori (hozirda Muhammad ibn Rashid al Maktum) esa hukumatni boshqaradigan bosh vazir vazifasini bajaradi. Dinning yaxlitligi va tarixiy ta'siri BAAning ichki va tashqi siyosati qarorlariga sezilarli ta'sir ko'rsatib, uning o'ziga xos siyosiy manzarasiga hissa qo'shadi va uni Yaqin Sharqdagi kuchli davlat sifatida namoyon qiladi. Birlashgan Arab Amirliklarining ichki va tashqi siyosati qarorlarida dinning tarixiy ta'siri chuqur ildizlarga ega bo'lib, millatning asosiy axloqiy qarashlariga borib taqaladi. Islom tamoyillari va an'analari BAAning shakllanishi va davr ruhiyatining ajralmas qismi bo'lib, uning siyosiy, ijtimoiy va huquqiy asoslariga singib ketgan. Birlashgan Arab Amirliklarining islom qadriyatlari va an'analariga asoslanishi uning ichki siyosatini, jumladan, ijtimoiy islohotlar, ta'lim, oilaviy huquq va huquqiy tizimlarni puxtalik bilan shakllantirdi. Ushbu ilmiy maqola din va BAAning ichki va tashqi siyosati o'rtasidagi ko'p qirrali o'zaro bog'liqlikni o'rganish, mamlakatning islom qadriyatlariga sodiqligi va geostrategik joylashuvi doirasidagi harakatlari va qarorlarini sharhlashdan iborat. BAA'dagi din va siyosat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganish orqali ushbu tadqiqot diniy mulohazalar mamlakat siyosatini shakllantirish va amalga oshirishni qay darajada shakllantirishini aniqlashga intiladi. Bundan tashqari, ushbu maqola dinning BAAning ichki va tashqi siyosatiga ta'sirini chuqur tahlil qilishga, an'anaviy islomiy qadriyatlarning zamonaviy boshqaruv tuzilmalari bilan uyg'unlashuvi natijasida yuzaga kelgan o'ziga xos xususiyatlar va muammolarga oydinlik kiritishga harakat qiladi. BAA Yaqin Sharqda geosiyosiy ahamiyat va ta'sir o'tkazishda davom etar ekan, uning ichki va tashqi siyosatdagi diniy ta'siri dinamikasini tushunish BAA bilan samarali va keng qamrovli hamkorlik qilishga intilayotgan davlatlar, olimlar, siyosatchilar va xalqaro ishtirokchilar uchun muhim ahamiyatga ega.

TADQIQOTNING USULLARI

Birlashgan Arab Amirliklarining (BAA) ichki va tashqi siyosatida din omilini tahlil qilishda qo'llaniladigan usullar sifat va miqdoriy tadqiqot metodologiyalarini o'z ichiga olgan ko'p qirrali yondashuvga asoslanadi. Din va BAA siyosati o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni har tomonlama tushunish va baholash uchun empirik tadqiqotlar, siyosiy hujjatlar, rasmiy bayonotlar va ilmiy tahlillarni o'z ichiga olgan asosiy va ikkilamchi ma'lumotlar manbalarining kombinatsiyasidan foydalanilgan. Dinning BAAning ichki va tashqi siyosatiga ta'siriga oid mavjud ilmiy adabiyotlar va rasmiy hujjatlarni har tomonlama ko'rib chiqish amalga oshirildi. Bu mavzu bo'yicha asosli tushunchani o'rnatish uchun akademik jurnallar, siyosiy hujjatlar, hukumat nashrlari va tegishli ommaviy axborot vositalarini chuqur o'rganishni talab qildi.

NATIJALAR

BAA diniy bag'rikenglik va madaniy uyg'unlik mayoqi bo'lib, bu yerda turli e'tiqod va kelib chiqishiga mansub shaxslar o'zaro hurmat va tushunishda birga yashaydi. 1971-yilda tashkil etilganidan beri BAA 200 dan ortiq millat vakillari o'z uyini topgan jamiyatni rivojlantirib, inklyuzivlik va diniy erkinlik qadriyatlarini qo'llab-quvvatlab kelmoqda. Bu xilma-xillikka sodiqlik BAA tashkil topishining dastlabki yillariga borib taqaladi va mintaqada va undan tashqarida namunali standartni belgilovchi keng qamrovli diniy bag'rikenglik siyosatiga aylandi. 1950-yillarning boshlarida Shayx Zayd bin Sulton Al Nahayon boshchiligidagi

Amirlikning nufuzli rahbarlari Yevropaga muhim delegatsiyani jo'natishdi. Ushbu tarixiy sayohat ularni turli madaniyatlar va dinlar bilan tanishtirib, bag'rikeng va inklyuziv jamiyat haqidagi qarashlarini shakllantirdi. Vatikan va Notr-Dam sobori kabi taniqli xristian dinining diqqatga sazovor joylariga tashriflar BAAning diniy xilma-xillikka bo'lgan yondashuviga ta'sir ko'rsatadigan tushunchalarni taqdim etdi. Ochiqlik ruhi 1950-yillarning oxirida Shayx Shaxbut xristian jamoalarini, xususan, neft va gaz sohasidagi ishchilarni mintaqaga kutib olish tashabbusi bilan gullab-yashnashda davom etdi. Bu mehmondo'stlik imo-ishorasi hukumatning 1968-yilda Avliyo Endryu Anglikan cherkovi uchun yer sovg'asi bo'lishi, 1965-yilda Abu-Dabida Avliyo Iosif cherkovining ochilishi bilan misol bo'la oladi. Bu tashabbuslar diniy plyuralizm sari sayohatning boshlanishi edi.¹ BAA rivojlanib borar ekan, xristianlar, hindular, sikxlar, buddistlar va yahudiylarni o'z ichiga olgan diniy jamoalarning o'z e'tiqodlari va urf-odatlarini amalga oshirish uchun joy topdilar. Hukumatning diniy muassasalarni qo'llab-quvvatlashi mamlakat ijtimoiy tuzilishiga hissa qo'shadigan boy e'tiqodni aks ettiruvchi 40 cherkov, ikkita hindu ibodatxonasi, bitta sikx ibodatxonasi va bitta buddist ibodatxonasini barpo etishda namoyon bo'ldi. 1971-yilda BAA diniy erkinlik bo'yicha o'z majburiyatlarini qonuniy asosda mustahkamlab, doimiy ravishda qo'llab-quvvatlab kelmoqda. 1971-yilgi vaqtinchalik Konstitutsiya barcha dinlar uchun ibodat qilish huquqini aniq kafolatladi, bu qoida 1996-yilda Federal Oliy Kengash tomonidan Konstitutsiyaning doimiy ravishda qabul qilinishi bilan yana bir bor tasdiqlandi. Ushbu huquqiy kafolatlar diniy xilma-xillik nishonlanadigan va himoya qilinadigan muhitni shakllantirishda muhim rol o'ynadi.

2016-yilda BAA Milliy bag'rikenglik dasturining ishga tushirilishi va shayx Nahayon bin Muborak Al Nahayon boshchiligidagi Diniy bag'rikenglik vazirligining tashkil etilishi bilan bag'rikenglikni targ'ib qilish yo'lida muhim qadam tashladi. Ushbu tashabbuslar BAAning turli xil aholisi o'rtasida hurmat, inklyuzivlik va o'zaro tushunishni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, mamlakatning diniy totuvlikka sodiqligini mustahkamlaydi. Xalqaro miqyosda BAA diplomatik sa'y-harakatlar orqali diniy inklyuziyani rag'batlantirishda faol ishtirok etmoqda. 2007-yilda Vatikan bilan munosabatlarning o'rnatilishi dinlararo muloqot va hamkorlikni rivojlantirishda muhim bosqich bo'ldi. 2016-yilda Vatikanda Shayx Muhammad bin Zayd Al Nahayon va Rim papasi Fransisk o'rtasidagi yuqori darajadagi uchrashuvlar² 2019-yilda Rim papasi Fransiskning BAAGA tarixiy tashrifi uchun zamin yaratib, global miqyosdagi inklyuziya va tushunishning umumiy qadriyatlarini ta'kidladi. Birlashgan Arab Amirliklarining diniy bag'rikenglikka sodiqligi, e'tiqodidan qat'iy nazar, barcha fuqarolarning diniy erkinliklarini so'zsiz himoya qilishda yana bir misoldir.

Musulmonlar aholining 75 foizdan ortig'ini tashkil etar ekan, BAA tinchlik va rahm-shafqat dini sifatida Islom tamoyillarini qo'llab-quvvatlaydi, dinlararo muloqot va hamkorlik tashabbuslari orqali hamdardlik va hamkorlik qadriyatlarini targ'ib qiladi. So'nggi yillar davomida Abu-Dabi shahridagi Musulmon jamiyatlarida tinchlikka ko'maklashish forumi tomonidan o'tkazilayotgan yillik konferensiya butun dunyodan diniy yetakchilar va ekspertlarni to'plab, do'stlik, tinchlik va inklyuzivlik kabi islomiy qadriyatlarni mustahkamlash masalalarini muhokama qilmoqda. Shu bilan birga, shtab-kvartirasi Abu-Dabida joylashgan Musulmon oqsoqollar kengashi BAAning chegaralar bo'ylab hamjihatlik va o'zaro tushunishni

¹ John Dennehy. (2019) "The Pope's visit: The story of the Roman Catholic Church in the UAE". <https://www.thenationalnews.com/uae/heritage/the-pope-s-visit-the-story-of-the-roman-catholic-church-in-the-uae-1.800016>

² Independent Catholic News. (2016). "Crown Prince of Abu Dhabi meets Pope Francis."

rivojlantirishga sodiqligini aks ettiruvchi butun dunyo bo'ylab musulmon jamiyatlari ichida tinchlik va inklyuzivlikni targ'ib qilishga intiladi.³

Birlashgan Arab Amirliklarining ichki siyosatiga islom dinining ta'siri uning konstitutsiyaviy va huquqiy bazasiga chuqur singib ketgan. BAA konstitutsiyasi diniy ibodat qilish erkinligini kafolatlaydi,⁴ agar u o'rnatilgan urf-odatlariga mos kelsa va davlat siyosatiga zid bo'lmasa yoki jamoat axloqini buzmasa. Biroq amalda hukumat diniy erkinliklarga, xususan, boshqa dinga o'tish erkinligidan mahrum bo'lgan musulmonlarga cheklovlar qo'yadi.

Islom davlat dini deb e'lon qilingan va hukumat tomonidan barcha fuqarolar musulmonlar deb belgilangan. BAA'dagi huquqiy tizim ikki tomonlama tuzilmada ishlaydi, shariat (islom huquqi) sudlari jinoiy va oilaviy huquq masalalarini va dunyoviy sudlar fuqarolik huquqi masalalarini ko'radi.⁵ Dubaydagi shia musulmonlari maxsus shia kengashi orqali oilaviy huquq ishlarini ko'rib chiqish imkoniyatiga ega bo'lsa-da, musulmon bo'lmaganlar jinoiy huquqbuzarliklar uchun Islom qonuni sudlarida ko'rib chiqilishi mumkin, garchi barcha jinoyatlar uchun Islom qonuni jazosi qo'llanilmasa ham.⁶

Hukumat musulmon bo'lmagan diniy guruhlariga nisbatan bag'rikenglikni rag'batlantiradi va ularning diniy faoliyatiga umuman aralashmaydi. Musulmon bo'lmagan diniy guruhlar uchun rasmiy litsenziyalash yoki ro'yxatga olish talablari mavjud bo'lmasa-da, hukumat ularning o'sishini hududlar kesimi bo'yicha kuzatib boradi. Ibodat uylarini qurish uchun ruxsat har bir holatda beriladi va hukumat bag'rikenglik siyosatiga amal qiladi, diniy guruhlariga o'z e'tiqodlarini ozgina aralashuv bilan amalga oshirishga imkon beradi.

Ta'lim sohasida hukumat musulmon bolalarga xizmat ko'rsatadigan davlat va xususiy maktablarda islom ilmlarini o'qitishni buyuradi. Dindan qat'iy nazar, barcha maktablar davlat ro'yxatidan o'tishi kerak, bu davlatning ta'lim muassasalarini nazorat qilishdan manfaatdorligini aks ettiradi. Bundan tashqari, hukumat ta'lim tizimida ekstremistik tendensiyalar yoki mafkuralardan qochishga urg'u beradi.⁷

Huquqiy tizim hukumatning islomdan boshqa dinga o'tishga bo'lgan munosabatini aks ettiradi, garchi boshqa dinga o'tish uchun hech qanday ta'qiblar yoki qonuniy jazolar haqida xabar berilmagan. Imonga kirganlar islomga qaytishni, yangi e'tiqodlarini yashirishni yoki ularning diniy e'tiqodini tan olgan mamlakatlardan boshpana izlashni tanlashi mumkin. Hukumat har yili islomni qabul qilgan chet el fuqarolari ro'yxatini e'lon qiladi, biroq ro'yxatga kiritish bilan bog'liq hech qanday oqibatlar yoki foydalar haqida ma'lumot mavjud emas.⁸

Nikoh qonunlariga ham islom tamoyillari ta'sir ko'rsatib, musulmon erkaklarga "kitob ahli" (xristian yoki yahudiy) bo'lgan musulmon bo'lmagan ayollar bilan turmush qurishga ruxsat beradi. Biroq, musulmon ayollarning musulmon bo'lmagan erkaklarga turmushga chiqishiga ruxsat berilmaydi va bunday munosabatlar zino deb topilib hibsga olinishi, sudlanishi va

³ Tolerance & Inclusion | Ministry of Foreign Affairs <https://www.mofa.gov.ae/en/Missions/Paris/The-UAE/Tolerance>

⁴ UNITED ARAB EMIRATES 2022 INTERNATIONAL RELIGIOUS FREEDOM REPORT. Executive summary, p-1. US Department of State.

⁵ Al-Muhairi, Butti Sultan Butti Ali. (1996). "The Position of Sharia within the UAE Constitution and the Federal Supreme Court's Application of the Constitutional Clause concerning Sharia." Arab Law Quarterly, Vol.11, No.3, pp:219-244.

⁶ Al-Muhairi, Butti Sultan Butti Ali. (1996). "The Development of the UAE Legal System and Unification with the Judicial System." Arab Law Quarterly, Vol.11, no.2, pp:116-160.

⁷ 2022 Report on International Religious Freedom: United Arab Emirates.

⁸ UNITED ARAB EMIRATES – Executive Summary: International Religious Freedom Report 2022.

qamoqqa olinishiga olib kelishi mumkin. Ushbu qonunlarga qaramay, hisobotlarda jazo choralari qo'llanilganligi haqida ma'lumotlar yo'q.⁹

Konstitutsiya islomni BAAdagi barcha yetti amirlikning rasmiy dini sifatida belgilaydi va hukumat islomning sunniy bo'limida muhim rol o'ynaydi. Sunniy masjidlarning taxminan 95 foizi hukumat tomonidan moliyalashtiriladi yoki subsidiyalanadi va barcha sunniy imomlar davlat hisobidan ishlaydi. Islom Ishlari va Vaqflar Bosh Boshqarmasi sunniy imomlarni nazorat qilib, ularning ma'ruzalari tasdiqlangan mavzularga mos kelishini nazorat qiladi. Aksariyat imomlar BAA fuqarosi emas, ularning katta qismi Misr yoki Suriyadan kelgan.¹⁰

Hukumatning xorijdagi islom, butunjahon va nasroniy konferensiyalari va tadbirlaridagi vakilligi uning diniy yetakchilar bilan hamkorlik qilishga sodiqligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, shia masjidlari uchun shayxlarni (imomlarni) tayinlash cheklangan bo'lib, nazorat asosan Dubaydagi Islom ishlari va vaqflar bo'limiga tegishli. Dubay va Sharjadagi shia ozchiligi ibodat qilish va o'z masjidlarini saqlash erkinligiga ega, ular so'rov bo'yicha hukumat mablag'larini olish imkoniyati bilan xususiylashtirishi kerak.

Hukumat cherkovlarga o'z binolarining tashqarisida xochlarni ko'rsatishni yoki qo'ng'iroq minoralarini o'rnatishni taqiqlasa-da,¹¹ bu cheklovning bajarilishi izchil emas. Noislomiy diniy adabiyotlarni o'z diniy qarashlarini tarqatishga harakat qilishni taqiqlash qat'iy amalga oshirilib, jinoiy javobgarlikka tortishdan tortib, qamoq va deportatsiya qilishgacha bo'lgan jazo choralari ko'riladi. Missionerlik faoliyatiga qarshi maxsus qonunlar yo'qligiga qaramay, hukumat islomdan boshqa dinlarga da'vat qilganlikda gumon qilingan shaxslarning yashash ruxsatini bekor qilish bilan tahdid qilgan.

Ramazon oyida musulmonlar ham, musulmon bo'lmaganlar ham islomiy urf-odatlariga hurmat belgisi sifatida jamoat joylarida yeb-ichmaslik va chekishdan o'zini tiyishlari shart. Ammo shialarga o'z odatlariga ko'ra Ashuro bayramini nishonlashga ruxsat berilgan.¹²

Birlashgan Arab Amirliklarining tashqi siyosati so'nggi yillarda mintaqaviy dinamika va global hamkorlikka nozik yondashuv bilan ajralib turadigan sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Bu o'zgarishlarga ta'sir etuvchi asosiy omil din va geosiyosat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikdir. Bu ayniqsa BAAning Eron, Turkiya, Isroil, Suriya va Saudiya Arabistoni bilan aloqalarida yaqqol namoyon bo'ladi.

Eron bilan diniy diplomatiya¹³: BAAning Eron bilan qayta aloqaga kirishishi iqtisodiy manfaatlar va barqarorlik istagidan kelib chiqqan holda pragmatik yondashuvni aks ettiradi. An'anaga ko'ra sunniylar hukmron bo'lsa-da, BAAning keskinlikni kamaytirishga e'tibori iqtisodiy hamkorlik uchun mazhablararo tafovutlardan ustun bo'lgan islom diplomatiyasining kengroq tamoyillariga mos keladi. Erondagi shia aholisining ko'pligi tarixiy aloqalar va iqtisodiy o'zaro bog'liqlik bilan birgalikda BAAning diplomatik tashabbuslarini shakllantirishda dinning rolini ta'kidlaydi. Elchilarning qaytishi ramzi bo'lgan munosabatlarning tiklanishi BAAning diniy umumiyliklardan o'zaro manfaatlar uchun foydalanishga sodiqligini aks ettiradi.

Birlashgan Arab Amirliklarining strategik diversifikatsiyasi uning Turkiya bilan rivojlanayotgan munosabatlarida misol bo'la oladi. Bu yerda din geosiyosat bilan kesishadi,

⁹ 2022 Report on International Religious Freedom: United Arab Emirates.

¹⁰ CSIS. (2015). "The Pulpit Pinch: The Middle East's Imam Shortage".

<https://www.csis.org/analysis/pulpit-pinch-middle-east-imam-shortage>

¹¹ Tamer El-Ghobashy. (2019). "Five things to know about religious freedom in the United Arab Emirates." The Washington Post.

¹² 2013 Report on International Religious Freedom – United Arab Emirates

¹³ Giorgio Cafiero. (2022) "The UAE-Iran Rapprochement: Causes and Effects." Gulf International Forum.

chunki BAA rahbariyati Turkiya prezidenti Erdo'g'an bilan tarixiy ziddiyatlarni boshqarib, umumiy iqtisodiy manfaatlariga mos keladi.¹⁴ Turkiya bilan hamjihatlik BAAning Gretsiya va Kipr bilan aloqalarini kamaytirmaydi va turli munosabatlarni muvozanatlashtirgan nozik tashqi siyosatga urg'u beradi. Din va mintaqaviy ta'sirning kesishishi BAA raqobatdosh mintaqaviy kuchlar orasida o'z pozitsiyasini egallashi bilan yaqqol namoyon bo'ladi.

Din BAAning Isroil bilan munosabatlarida muhim rol o'ynaydi. "Abraham Accords" orqali aloqalarni rasmiylashtirish geosiyosiy manfaatlariga mos kelsa-da,¹⁵ BAA Isroilning o'ng qanot hukumati tomonidan qo'yilgan mafkuraviy muammolar bilan kurashmoqda.

Suriya bilan hamkorlik: Birlashgan Arab Amirliklarining Suriyaga yondashuvi mintaqaviy dinamikani qayta tiklashning kengroq strategiyasini aks ettiradi.¹⁶ O'tmishdagi jangovar harakatlarga qaramay, Asad rejimi bilan aloqada bo'lishga e'tibor, BAAning diniy asosdagi barqarorlikka, Eron ta'sirini kamaytirishga va arab birligini mustahkamlashga sodiqligini ko'rsatadi. Turkiya va Suriyadagi zilziladan keyingi insonparvarlik yordami mintaqadagi ta'sir va manyovr qobiliyatini oshirish uchun din, geosiyosat va gumanitarlikni o'zaro bog'laydigan diplomatik vosita bo'lib xizmat qiladi.

Saudiya Arabistoni bilan keskinlik kuchaymoqda:¹⁷ BAA va Saudiya Arabistoni o'rtasidagi keskinlik diniy, iqtisodiy va geosiyosiy omillarning murakkab o'zaro ta'sirini ochib beradi. Muhammad bin Zayd Al Nahayon va Muhammad bin Salmon o'rtasidagi tarixiy yaqinlik Yamandagi tafovutlar, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va OPEC+ ishlab chiqarish cheklovlari bilan yomonlashdi. Bu keskin munosabatlarda diniy mulohazalar yashirindir, chunki har ikki xalq sunniy musulmon dunyosida o'zlarini yetakchi sifatida ko'rsatadi. Mintaqaviy shtab-kvartirani ko'chirish talabi va Riyadh Airning Amirliklarga raqobatchi sifatida yaratilishi diniy o'ziga xoslik asosidagi geosiyosiy raqobatni aks ettiradi.

MUHOKAMA

Din va siyosatning o'zaro bog'liqligi Birlashgan Arab Amirliklari (BAA) ichki va tashqi siyosatining murakkab va ajralmas jihati hisoblanadi. Bu munosabatlarning zahirida islom huquqi yoki shariat bilan chuqur ildiz otgan mamlakat huquq tizimi yotadi. Shariat tamoyillarining qonunchilik bazasiga kiritilishi BAAning islomiy qadriyatlarga sodiqligini, mamlakat boshqaruvini, jamiyat normalarini va siyosiy qarorlarini shakllantirishni ta'kidlaydi.

BAAning huquqiy landshafti uning siyosiy tuzilishini aks ettiradi – avtoritar boshqaruv bilan tavsiflangan federal monarxiya. The New York Times tomonidan "ilg'or, zamonaviy davlat jilvasiga ega avtokratiya" sifatida ta'riflangan BAAning¹⁸ siyosiy tizimi qabila avtokratiyasi doirasida ishlaydi. Yetti ta'sis monarxiyasini qabila hukmdorlari boshqaradi,¹⁹ ular demokratik

¹⁴ Nsour, M. (2019). "Economic Cooperation between the United Arab Emirates and Turkey: Legal and Policy Considerations." Arab Law Quarterly, Vol.33, No.1, pp:5–34.

¹⁵ Mehmet Osman Çatı. (2023). "Three Years of Abraham Accords and Israel-UAE Relations." Socrates 8th International Education Business, Economics And Social Sciences Congress, pp:562-572.

¹⁶ Hussein Ibish. (2019). "Gulf Re-engagement with Assad Regime Signals New Phase in the Struggle for Syria." The Arab Gulf States Institute in Washington.

¹⁷ Aishwarya Sanjukta Roy Proma. (2023). "The Saudi-UAE Rivalry: Emergence of a New Great Game in the Middle East". The Geopolitics.

¹⁸ Mazzetti, Mark and Hager, Emily B. (2011). "Secret Desert Force Set Up by Blackwater's Founder". The New York Times.

¹⁹ Krane, Jim (2009). "City of Gold: Dubai and the Dream of Capitalism." St. Martin's Publishing Group. P:10.

yo'l bilan saylangan institutlarsiz va so'z erkinligiga rasmiy majburiyatsiz hokimiyatni avtokratik tarzda boshqaradi.²⁰

Biroq, bu boshqaruv modeli demokratiya va inson huquqlari tashkilotlari tomonidan tanqidga uchrab keladi. Jumladan, Bertelsmann Transformatsiya indeksi (Bertelsmann Transformation Index) BAAni "mo'tadil monarxiya" deb tasniflaydi va 2022-yil uni 137 davlat ichida 91-o'ringa qo'yadi,²¹ bu demokratiya tomon rivojlanish bo'yicha o'rtacha balldan ancha past. 2023-yil uchun V-Dem Demokratiya Indeksleri (V-Dem Democracy Indices) Birlashgan Arab Amirliklarini Yaqin Sharqdagi uchinchi eng kam saylovli demokratik davlat sifatida joylashtirdi va uning siyosiy evolyutsiyasidagi qiyinchiliklarni namoyish etadi.

Siyosiy tuzilma arab qabilaviy madaniyatidan kelib chiqqan shayxlik uslubidagi boshqaruv tizimini aks ettiruvchi alohida amirliklar hukmdorlari uchun Shayx unvonidan foydalanish bilan belgilanadi. Prezident va Vitse-Prezident Federal Oliy Kengash tomonidan saylanadi, odatda Al Nahayon oilasining boshlig'i prezidentlik qiladi va Al Maktum oilasining boshlig'i bosh vazir lavozimida ishlaydi. Federal hukumat uchta bo'linmani o'z ichiga oladi: qonun chiqaruvchi Federal Oliy Kengash²² va maslahatchi Federal Milliy Kengash²³, Prezident, Bosh vazir va Vazirlar Kengashi boshchiligidagi ijro etuvchi hokimiyat va Oliy sud va quyi sudlardan iborat federal sud bo'limi.

Ta'kidlash joizki, BAA federal hukumatning elektron kengaytmasi bo'lgan BAA elektron hukumati tashkil etilgan. Vazirlar Kengashi, bosh ijroiya hokimiyati ichki va tashqi siyosatni nazorat qiladi. Gender tengligi yo'lidagi innovatsion qadamda BAA 2019-yil dekabr oyida o'zining quyi palatasida gender tengligiga erishdi²⁴, bu arab mamlakati uchun e'tiborga molik muvaffaqiyatdir. Bu muhim bosqich BAAning inklyuzivlikka sodiqligi bilan mos keladi, buni har bir amirlikdan a'zolar tayinlanadigan yoki saylanadigan Federal Milliy Kengashda teng gender vakilligi talabi tasdiqlaydi.

BAAning boshqaruvga innovatsion yondashuvi uning Bag'rikenglik (Tolerantlik) vazirligi (Ministry of Tolerance),²⁵ Baxt va farovonlik milliy dasturi (National Programme for Happiness and Wellbeing)²⁶ va Sun'iy intellekt vazirligi (Ministry of Artificial Intelligence)²⁷ kabi noyob vazirliklarida yaqqol namoyon bo'ladi. Bu vazirliklar ijtimoiy totuvlik, diniy bag'rikenglik, farovonlik va texnologik taraqqiyotni mustahkamlashga qaratilgan istiqbolli qarashlarni aks ettiradi. Bundan tashqari, muammolarni hal qilish va hayot sifatini yaxshilashga bag'ishlangan virtual vazirlik bo'lgan Imkoniyatlar vazirligining (the Ministry of Possibilities) tashkil etilishi²⁸ BAAning muammolarni proaktiv hal qilishga sodiqligini namoyish etadi.

²⁰ Stack, Liam (2017). "Dubai Introduces Its Own Font, Lauding Free Expression It Does Not Permit". The New York Times.

²¹ BTI 2022: United Arab Emirates : BTI 2022 <https://bti-project.org/en/reports/country-dashboard/ARE>

²² Federal Supreme Council <https://uaecabinet.ae/en/federal-supreme-council>

²³ The Federal National Council | The Official Portal of the UAE Government <https://u.ae/en/about-the-uae/the-uae-government/the-federal-national-council->

²⁴ United Arab Emirates | Parline: the IPU's Open Data Platform https://data.ipu.org/parliament/ae?chamber_id=13381

²⁵ Ministry of Tolerance & Coexistence <https://www.tolerance.gov.ae/>

²⁶ Happiness | The Official Portal of the UAE Government <https://u.ae/en/about-the-uae/the-uae-government/government-of-future/happiness>

²⁷ Staff Writer (2017) "The World's first Minister for Artificial Intelligence Was Just Appointed – In the UAE". TheStartUpScene.

²⁸ Ministry of Possibilities | The Official Portal of the UAE Government <https://u.ae/en/about-the-uae/the-uae-government/ministry-of-possibilities>

Birlashgan Arab Amirliklarining (BAA) tashqi aloqalari uning diplomatik aloqalarini shakllantirishda va ichki va tashqi siyosatiga ta'sir ko'rsatishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tashqi ishlar va xalqaro hamkorlik vazirligi (The Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation)²⁹ BAAning global hamjamiyat bilan aloqalarini boshqarish uchun mas'ul bo'lgan asosiy tashkilot bo'lib xizmat qiladi.

BAA o'zini xalqaro maydonda asosiy o'yinchi sifatida ko'rsatdi va dunyoning aksariyat mamlakatlari bilan diplomatik va tijorat aloqalarini rivojlantirdi. Ushbu kelishuv Tashqi ishlar va xalqaro hamkorlik vazirligi tomonidan tashkil etilib, hukumatning faol va keng qamrovli tashqi siyosatga sodiqligini ta'kidlaydi. Abu Dabida diplomatik vakolatxonalar va Dubayda konsulliklarning mavjudligi BAAning strategik, geografik va iqtisodiy ahamiyatini ta'kidlab, jahon miqyosidagi obro'sini oshiradi.

Mamlakatning yirik xalqaro tashkilotlardagi ishtiroki jahon miqyosidagi nufuzini yanada mustahkamlamoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti va uning ixtisoslashgan idoralari, jumladan, Xalqaro Fuqarolik Aviatsiyasi Tashkiloti (ICAO),³⁰ Umumjahon Pochta Ittifoqi (ILO),³¹ Universal Postal Union (UPU),³² Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (WHO) va Jahon intellektual Mulk Tashkiloti (WIPO)³³ a'zosi sifatida BAA global muammolarni hal qilish bo'yicha munozaralar va tashabbuslarga faol hissa qo'shadi. Bundan tashqari, uning Jahon Banki,³⁴ Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF),³⁵ Arab Ligasi, Islom Hamkorlik Tashkiloti (IHT), OPEC,³⁶ Neft eksport qiluvchi arab davlatlari tashkiloti (OAPEC)³⁷ va Qo'shilmaslik harakati bilan bog'liqligi mintaqaviy chegaralardan tashqariga chiqadigan turli sherikliklarga sodiqligini aks ettiradi.

BAAning tashqi siyosati ikki tomonlama munosabatlar doirasidan tashqariga chiqib, Fors Ko'rfazi Hamkorlik Kengashi (GCC)³⁸ kabi mintaqaviy guruhlarda faol ishtirok etishni o'z ichiga oladi. Ta'sischi a'zolaridan biri sifatida BAA Fors ko'rfazi davlatlari o'rtasida hamkorlik va birdamlikni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ta'kidlash joizki, mamlakat Arab Ligasining samaradorligini oshirish uchun mintaqaviy institutlarga nisbatan nozik yondashuv va barqarorlikni ta'minlash majburiyatini aks ettiruvchi qayta tuzilish zarurligini ta'kidlaydi.

Mudofaa sohasida BAA Fors Ko'rfazi Hamkorlik Kengashi mudofaa kuchlarining kuchi va o'zaro ta'sirini kuchaytirishga intiladi. Ushbu strategik e'tibor mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash va Fors ko'rfazi davlatlarining jamoaviy imkoniyatlarini mustahkamlashga qaratilgan kengroq maqsad bilan mos keladi. Mudofaa sohasidagi hamkorlikka e'tibor BAAning mintaqaviy barqarorlikka sodiqligini va umumiy xavfsizlik muammolarini hal qilishda faol rolini ko'rsatadi.

²⁹ UAE Ministry of Foreign Affairs – MOFA <https://www.mofa.gov.ae/EN>

³⁰ UAE confirms its renomination to membership of ICAO Council 2019

<https://www.bna.bh/en/UAEconfirmsitsrenominationtomembershipofICAOCouncil2019.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwIzON1%2BDve%2B%2BSKxB8BSkSXMosybrRE%3D>

³¹ International Labour Standards country profile: United Arab Emirates

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11110:0::NO::P11110_COUNTRY_ID:103495

³² Emirates Post Membership With The Universal Postal Union | Emirates post

<https://www.emiratespost.ae/universal-postal-union>

³³ Information by Country: United Arab Emirates https://www.wipo.int/directory/en/details.jsp?country_code=AE

³⁴ United Arab Emirates Country Program

<https://www.worldbank.org/en/country/gcc/brief/united-arab-emirates-country-program>

³⁵ United Arab Emirates and the IMF <https://www.imf.org/en/Countries/AE>

³⁶ OPEC : United Arab Emirates https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/170.htm

³⁷ A Membership of Arab Oil Exporting Countries | OAPEC <https://www.oapec.org/Home/About-Us/History>

³⁸ Member States of GCC | <https://www.gcc-sg.org/en-us/AboutGCC/MemberStates/pages/Home.aspx>

Birlashgan Arab Amirliklarining diplomatik munosabatlari butun dunyo bo'ylab tarqalib, 60 dan ortiq mamlakatlar, jumladan, Xitoy, Yaponiya, Janubiy Koreya, Rossiya, Hindiston va AQSh kabi yirik davlatlar bilan aloqalar o'rnatgan. Ushbu ikki tomonlama munosabatlar turli sohalarni, jumladan, savdo, sarmoya va madaniy almashinuvni qamrab oladi, bu BAAning xalqaro hamkorlikka ko'p qirrali yondashuvini aks ettiradi.

Birlashgan Arab Amirliklarining Xalqaro Frankofoniya Tashkilotidagi (Organisation Internationale de la Francophonie)³⁹ kuzatuvchi maqomi diqqatga sazovordir, bu uning fransuz tilida so'zlashuvchi davlatlar bilan aloqalarni rivojlantirishdan manfaatdorligini ta'kidlaydi. Ushbu ishtirok mamlakatning turli xil madaniy va lingvistik hamjamiyatlar bilan aloqa o'rnatish, yanada inklyuziv va o'zaro bog'langan global landshaftga hissa qo'shish majburiyatini ta'kidlaydi.

Birlashgan Arab Amirliklarining tashqi siyosati uning iqtisodiy manfaatlari bilan, ayniqsa OPEC va OAPEC kontekstida chambarchas bog'langan. Mamlakat ushbu tashkilotlarda muhim rol o'ynaydi, global energiya bozorlariga ta'sir ko'rsatadigan munozaralarda faol ishtirok etadi. Ushbu iqtisodiy diplomatiya diversifikatsiya bo'yicha strategik qarashlar bilan birgalikda BAAning global reytinglarda ko'tarilishiga hissa qo'shdi.

BAA tashqi siyosatining e'tiborga molik natijasi Henley Passport Indexdagi o'rnining sezilarli o'sishidir. Amirlik pasporti 2018-yilda o'zining global reytingini 28 pog'onaga ko'tarib, sezilarli ko'tarilish guvohi bo'ldi. Bu o'sish BAAning diplomatik sa'y-harakatlari muvaffaqiyati bilan bog'liq bo'lishi mumkin, natijada 2024-yilga ko'ra, Amirlik fuqarolari 134 ta davlatga vizasiz borishi yoki 45 ta davlatga borgandagina viza olishi mumkinligi baxtidan bahramand bo'lishdi.⁴⁰ Henley Passport Indexdagi ushbu e'tirof nafaqat BAA diplomatik ta'sirining global tan olinishini aks ettiradi, balki uning fuqarolari uchun sayohat erkinligini oshirish bo'yicha amaliy imtiyozlarni ham ta'kidlaydi.

Birlashgan Arab Amirliklarining tashqi aloqalari sezilarli muvaffaqiyatlarga erishgan bo'lsa-da, muammolar saqlanib qolmoqda. Dinamik geosiyosiy makon, mintaqaviy mojarolar va o'zgaruvchan global ustuvorliklar tashqi siyosatda tezkor va moslashuvchan yondashuvni talab qiladigan doimiy muammolarni keltirib chiqaradi. Arab Ligasini qayta qurish chaqirig'i va Fors ko'rfazi davlatlari tashkiloti doirasida mudofaa sohasidagi hamkorlikka urg'u berilishi BAAning ushbu muammolarni tan olishini va ularni faol ravishda hal qilishga sodiqligini ko'rsatadi.

XULOSA

Birlashgan Arab Amirliklari zamonaviylik va an'analarning o'ziga xos uyg'unligi bilan mashhur mamlakat bo'lib, bu yerda din ichki va tashqi siyosatda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu tadqiqot BAAda siyosiy qarorlarni shakllantirishda din omilini o'rganib chiqdi, uning ahamiyati va boshqaruvning turli jihatlariga ta'sirini yoritib berdi.

Din, xususan, islom BAA ijtimoiy tuzilishiga chuqur singib ketgan va kundalik hayotning turli jabhalariga, jumladan, siyosatga ta'sir qiladi. Ushbu tadqiqotning asosiy xulosalaridan biri shundaki, din BAAning ichki siyosatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Islomiy tamoyillar va qadriyatlar hukumatga diniy ta'limotlarga mos keladigan qonunlar va siyosatlarni ishlab chiqishda rahbarlik qiladi. Misol uchun, shariat qonuni BAAdagi huquqiy tizimning asosi bo'lib xizmat qiladi, oilaviy huquq, meros va jinoiy odil sudlov kabi sohalarga ta'sir qiladi.

³⁹ Émirats arabes unis | Organisation internationale de la Francophonie <https://www.francophonie.org/emirats-arabes-unis-994>

⁴⁰ Individual Passport Power Rank 2024 | Passport Index 2024 <https://www.passportindex.org/byIndividualRank.php>
<https://orientalstudies.uz/index.php/ot>

Bundan tashqari, din BAA tashqi siyosatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Mamlakat rahbarlari xalqaro munosabatlarda tinchlik, adolat, mehr-oqibat kabi islomiy qadriyatlarga tez-tez urg'u berishadi. BAA butun dunyo bo'ylab dinlararo muloqot, tinchlik o'rnatish sa'y-harakatlari va gumanitar yordamni ilgari surishda faol ishtirok etib kelmoqda. Din boshqa davlatlar, xususan, musulmonlar soni ko'p bo'lgan davlatlar bilan diplomatik aloqalar o'rnatish uchun umumiy asos bo'lib xizmat qiladi.

BAAning ichki va tashqi siyosatida dinning o'rni ko'p qirrali va murakkab bo'lib, ijobiy va salbiy tomonlari bor. Ijobiy tomoni, din BAA xalqi orasida o'ziga xoslik va birlik hissini ta'minlaydi. Shuningdek, bag'rikenglik, mehr-oqibat va ijtimoiy adolat kabi qadriyatlarni targ'ib qiladi. Biroq, diniy ta'limotlarning qat'iy talqini ba'zida konservativ ijtimoiy me'yorlar va shaxsiy erkinliklarning, ayniqsa ayollar va ozchilik guruhlar uchun cheklovlar olib kelishi mumkin.

Umumiy tadqiqot jarayoni haqida fikr yuritish ekanmiz, ushbu tadqiqot natijalariga ta'sir qilgan cheklovlarni tan olish muhimdir. Cheklovlardan biri – BAA hukumatida qaror qabul qilish jarayonlari, ayniqsa dinning roli bo'yicha ma'lumotlarning mavjud emasligi. Siyosiy va diniy masalalarning nozikligi sababli, ba'zi ma'lumotlarga kirish imkoni bo'lmaydigan yoki cheklangan bo'lishi mumkin. Yana bir cheklov diniy matnlar va urf-odatlar talqin qilishda potensial tarafdorlikdir, chunki turli olimlar va siyosatchilar dinning siyosatdagi roli bo'yicha turlicha qarashlarga ega bo'lishi mumkin.

Ushbu cheklovlarga qaramay, BAAda siyosiy qarorlarni shakllantirishda dinning roli bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar turli jamiyatdagi boshqaruvning dinamik tabiatini tushunish uchun juda muhimdir. BAA tez rivojlanayotgan mamlakat bo'lib, o'zgaruvchan demografik, iqtisodiy muammolar va geosiyosiy dinamika siyosatni ishlab chiqishda dinning rolini chuqur tushunishni talab qiladi. Kelgusi tadqiqotlar dinning BAA va undan tashqarida boshqaruv, inson huquqlari va ijtimoiy rivojlanish kabi masalalarga ta'sirini o'rganishga qaratilishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot BAAning ichki va tashqi siyosatiga dinning sezilarli ta'sirini ta'kidlaydi. Islom siyosiy qarorlarni shakllantirishda, tinchlik, adolat va mehr-oqibat qadriyatlarini targ'ib qilishda yetakchi kuch bo'lib xizmat qiladi. Dinning siyosatdagi rolini o'rganishda qiyinchiliklar va cheklovlar mavjud bo'lsa-da, davom etayotgan tadqiqotlar din turli xil va tez o'zgaruvchan jamiyatda boshqaruvni qanday shakllantirishini chuqurroq tushunish uchun muhim ahamiyatga ega. Din va siyosat o'rtasidagi munosabatlarning murakkabligi va farqlarini tan olgan holda, siyosatchilar va tadqiqotchilar BAA, undan tashqarida yanada inklyuziv va barqaror kelajakni qurish yo'lida harakat qilishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Aishwarya Sanjukta Roy Proma. (2023). "The Saudi-UAE Rivalry: Emergence of a New Great Game in the Middle East". The Geopolitics.
2. Al-Muhairi, Butti Sultan Butti Ali. (1996). "The Development of the UAE Legal System and Unification with the Judicial System." Arab Law Quarterly, Vol.11, no.2, pp:116-160.
3. Al-Muhairi, Butti Sultan Butti Ali. (1996). "The Position of Sharia within the UAE Constitution and the Federal Supreme Court's Application of the Constitutional Clause concerning Sharia." Arab Law Quarterly, Vol.11, No.3, pp:219-244.
4. BTI 2022: United Arab Emirates : BTI 2022 <https://bti-project.org/en/reports/country-dashboard/ARE>
5. Federal Supreme Council <https://uaecabinet.ae/en/federal-supreme-council>

6. Giorgio Cafiero. (2022) "The UAE-Iran Rapprochement: Causes and Effects." Gulf International Forum.
7. Hussein Ibish. (2019). "Gulf Re-engagement with Assad Regime Signals New Phase in the Struggle for Syria." The Arab Gulf States Institute in Washington.
8. Karam Shahrouh (2020). "The evolution of Emirati foreign policy (1971-2020): The unexpected rise of a small state with boundless ambitions". Kuwait Program at Sciences Po Student Paper Award, pp:2-14.
9. Krane, Jim (2009). "City of Gold: Dubai and the Dream of Capitalism." St. Martin's Publishing Group. P:10.
10. KRISTIAN COATES ULRICHSEN. (2017) "The United Arab Emirates: Power, Politics, and Policymaking." New York, Routledge. P.258
11. Mazzetti, Mark and Hager, Emily B.(2011). "Secret Desert Force Set Up by Blackwater's Founder". The New York Times.
12. Mehmet Osman Çatı. (2023). "Three Years of Abraham Accords and Israel-UAE Relations." Socrates 8th International Education Business, Economics And Social Sciences Congress, pp:562-572.
13. Miller, Rory, Harry Verhoeven (2020). "Overcoming Smallness: Qatar, the United Arab Emirates and Strategic realignment in the Gulf", International Politics, Vol.57. pp.1–20.
14. Nsour, M. (2019). "Economic Cooperation between the United Arab Emirates and Turkey: Legal and Policy Considerations." Arab Law Quarterly, Vol.33, No.1, pp:5–34.
15. Rugh, William A. (1996). "The Foreign Policy of the United Arab Emirates." Middle East Journal, vol.50, no.1. pp:57–70.
16. Stack, Liam (2017). "Dubai Introduces Its Own Font, Lauding Free Expression It Does Not Permit". The New York Times.
17. Tamer El-Ghobashy. (2019). "Five things to know about religious freedom in the United Arab Emirates." The Washington Post.
18. Telci, İsmail Numan, Tuba Öztürk Horoz. (2018) "Military Bases in the Foreign Policy of the United Arab Emirates". Insight Turkey, Vol.20, No. 2. pp:142-165.
- 11.The Federal National Council | The Official Portal of the UAE Government <https://u.ae/en/about-the-uae/the-uae-government/the-federal-national-council>
20. United Arab Emirates: Freedom in the World 2024 Country Report | Freedom House <https://freedomhouse.org/country/united-arab-emirates/freedom-world/2024>
21. United Arab Emirates | Parline: the IPU's Open Data Platform https://data.ipu.org/parliament/ae?chamber_id=13381
22. United Arab Emirates | RSF <https://rsf.org/en/country/united-arab-emirates>